

GOI-YAKINTZA'RUNTZ URBILTZEKO NAYEAN EUSKERAZ EGINDAKO UFATSTXI KIAK ALDE TA ALDI

Ona emen alkañ buruz ia berdin diran bi itz: ALDE, ALDI. Baña beren egituraz ia berdin izanik, beren zentzunaz bi asmo oso ezberdinak adierazten dituztela ikusi bear. Ta egokia edo dirudi bi asmo oyek aztertzea ta berai buruzko gogayak ere argi ikusteko alegiñak egitea. Goazen bada la ori egitea nolabait lortu ote dezakegun.

Zer ulertu bear da ALDE itza esatean ?, zer ALDI itza erabiltzean?. Beste eraz ere: Zer ote da ALDE?, zer ote da ALDI?.. E ezagoa dirudi lenengo galderari erantzutea biga enari baño. Ta ba-dauzkagu bi itz oyetatik sortutako beste bi auk: ZABALDE, ZABALDI, ots, zabala dan ALDEA ta zabala dan ALDIA; lits bereziak erakustean.

ALDE itzaren zentzuna argi dagoela uste dugu, TOKI edo LEKU beste bi itz oyen atzekoa dala agertzen baita, eta gure soin-zentzuetaz bereala oartu dezakegu; beraz, lu a ta lur gañean edo azpian naiz urpean eta goi-goyeneko zabalde guzian dagoena ere ALDE edo deitu dezakegu, ALDE edo da gayezko asmoa bera daukana. O elaxe dala-ta, gure baitan ongi zeda dezakegu bere zentzuna.

Eta ALDI zer ote da ?. Nola zedaritu bere zentzuna ?. Gure soñaren zentzuek ezpaitira gai ALDIA oartzeko, nola ikusiko dugu ongi zentzun ori ? Eta itz au egunero ta eten gabe darabilgu lits batzuetan barna, onela edo: eguraldi (egurats + aldi) ona dago; aspalditik, aspaldian, aspaldiko, ..., antziñako asmoaz; ALDIA izakien iraupena adierazteko; itzaldi, ibilaldi jayaldi, eroaldi, alpe aldi ta abar eta abar.

Guzia ALDI'an dagoela argi dago, notiñak eta abereak, landare ta gauza guztiak, ura, aldea, sua ta lu a, odei ta laño, otz eta bero, eguzki, ilargi ta iza ak, ..., oro. Bizia era ALDI'an barna irauten ari da. Apika ALDIA biziaren bidea da esan genezake, bide zabala noski, zedariturik agertzen ez dan bidea, norabiderik gabe agertzen zaigun bidea, baña bai benetan bidea dala, utzi ezin ditekene bidea eriotzean ezpada, beraz bakoitzarentzat iltzean amaitzen da ALDIA; edo iltzen dana da ALDIA uzten duena, edo ALDI'tik at doala. Naiz

Ludi'an naiz zabalde osoan, bizia dan bitartean ALDIA ere ba-dagoela oartu bear; eta ALDEA dan guzia be ALDI'an kokaturik ikusten dugu.

Alakotz, ALDIA ALDEA baño lenagokoa dala esan bear; baña uler ote diteke ALDIA ALDEA gabe?, zabaldea zabaldea gabe?; ba-dirudi biak BETIKOTASUÑ'ean dagozela, edo ortik atera dirala; nola baña ta noizdanik eta noiz arte?. Egltan bizi guzia ere BETIKOTASUÑ'ean dago, era ontaz ala artaz; o engatik bidezkoa bide da ALDE ta ALDI be berdin dagozela, gizonarentzat uler gaitza dan BETIKOTASUÑ'ean; eta BETIKOTASUÑA, betikotasun izateko, iñoiz ezin izan diteke asia, iñoiz ere ez da amaituko; nola ulertu ori?. Yainkoa betikoa dala siñisten dugu, baña Bera ez da BETIKO-TASUÑA, ez eta betikotasuna YAIÑKOA; Yainkoa izan bear BETIKOTASUÑA baño lenago ere; baña, esan dugunez, BETIKOTASUÑA'k ez asia ez eta amairik be ez dituela egitzat artzen badugu, nola guzti ori ulertu ?.

ALDE TA ALDI - II

Ba-dauzkagu beste bi itz: BETE ta BETI, len esadakoak bezala beren ize nean la berdin dirala, baña beren izanean oso ezberdiñak agertzen zaizkigu nak. BETE itzaren sentzuna, ALDE lez, gure zentzuek oar dezakete, baña BETI itzarena ezin, ALDI bezela; alakotz, bi itz-bikote oyek ba-dute alkañ buruz zer ikusi, ta BETI'k ere BETIKOTASUÑ'aren zentzuna bera du. BETE esatean nolabait ALDE be adierazten dugu, ta BETI esatean ALDI ere; BETE'k ALDEa dan guzia berean ote du ?, ta BETI'k be ALDIa dan oro ?.

Ba-dugu oindiño BETE antzekoa dan beste itz bat, BETA, zerbait egiteko bear dan astia adierazten duena; ta ASTI'k ere ALDI'aren zentzuna duena, orobat beraz BETA'k be. Eta azkenez ALDE ta ALDI, BETE ta BETI, ta ASTI, BAT egitekoak al dira bikote bakoitzean ?, BAT ori BETIKOTASUÑ'ean murgil durik geratzeko ?.

ALDIa igaroten dala esaten da, baña au ez da benetan egia, ta asmoa zeatzago adierazteko, auxe da esan bear dana: Au, ori ta ura, zu ta biok, oro, aldian barna igaroten gera, ALDIa igitzeke geratzean; eta oraingo gure ALDIa aspaldikoa bera da ta u engoarena be, noski. Beraz ALDIak blzia dan guzia In guratzen du ALDEa dan guzla bezela. Alan eta guzti, betikoa ez izanik, ez, jak iña, BETIKOTASUÑA, noizpait edo jayo zan, asi zan, norbaitek so erazita, eta norbait ori, bidezkoa danez, YAIÑKOA izan bear, ezin edo beste batengan ol doztu. Asi ezkerero amaitzea ere beata bide zayo, ta amayera ori YAINKOA'k be ipniko duela uste dezakegu.

Alakotz, geu ta oro ALDE'an gagozela egitzat artu bear dugu, ta, beste al detik, ALDI'an barna bizi-izatean goazela be; noruntz ? baña, galde dezakegu, ta, zalantzik gabe, BETIKOTASUÑ'eruntz erantzuteko, YAINKOA'ganuntz az kenez. Ortan al dago, nolabait zedariturik, gure izatearena ?; ezin ukatu o elatxe bederen dirudiela.

ALDEa dan guztia ulertzekoa da gizonarentzat. asieran esan dugunez bere zentzuek oartu dezaketelako; ezin berdin jokatu ALDI'arl buruz. Alaz ere neuñ batzuk jañ al-izan zaizkio ALDI'ari, naiz eta ortarako ALDE'aren laguntza erabil tzean; EGUÑ, IL eta URTE dira neu i oyek, edonork dakienez onela zedaritu rik: EGUÑA, lu ak bere ardatzearen inguruan birunda bat egiteko beata zayon ALDI-zatia da; IL'a, ilargiak lu aren inguruan beste blrunda bat betetzeko. Be raz, iru neuñ oyetan ALDE ta ALDI asmoak alkartuta dagozela argi agertzen da. Eta ba-dagoz beste ALDI-neuñak, esandakoak bezela ez diranak, naiz eta

beren asmoai dagozkiela; gizona da bere bea etarako jari dituen, auetxek: ordu ta bere zatiak eta mendea. Norbait edo zerbait igaroten dala edo irauten duela, ALDI'aren zati bat adierazteko eiki, ALDI.'a bera beti bat igtzeke gertzean.

Guziok gagoz, bizi guzia bezela, ALDE'an eta ALDI'an betebetean. Egitan ALDE'an gagoz eta ALDI'an gabitz; beraz EGOÑ eta IBILI aditzak ALDE ta ALDI'ari dagokiez ondo; ta egon bagagoz nunbaitetik ETORI gera, ta ibili bagabiltz nunbaitera JOAÑ bear dugu. Eto i ta egon, joan eta ibili, ora lau egipen irangangaitzak ALDEan eta ALDI'an burutzen diranak. Eta lau aditz oyek, irangangaitzak be izanik, oyetxek ain zuzen ditugu aditz irangangaitz nagusienak euzkeraz, ALDE ta ALDI asmoai buruz zuzen dagozkienak.

ALDE TA ALDI - III

ALDE ta ALDI itzak beste itzekin alkartzen dira itz be iak egiteko ta beste ainbeste asmo ezberdinak adierazteko; ala era itz beti oyetan beti ikus dezakegu ayen zentzun nagusia guztien oñari bezela agertzean: sortalde, sartalde, ipatalde, egoalde ta abar; eta batzaldi, itzaldi, gizaldi, ibilaldi ta beste ainiz. ()tela izkuntzan eta bizian gatantzi aundia dutela erakustean.

Beraz, zentzun nagusi oyetan begiratu bear ditugu bi itz auek bereziki. ALDE'an gagozela ta ALDI'an gabiltzala esan dugu len, eta o ela dago ta otela dabil bizia dan guztia ere, ALDE ta ALDI zentzunak bizia izateko be ezinbestekoak bezela agertzen zaizkigularik; bigatena lenengoa baño ulertzeko zal agoa izanik, ain zuzen ere, gure zentzuek ortarako bide ez diralako. Baña baitezpadakoa dugu zentzun otezaz itza erabiltzea ainbeste asmoak egokiro adierazteko.

Bai, ALDE'an eta ALDIan, zabaldean eta zabaldian ari da beti gure bizia, gizadiarena osorik. Ondo atematen dugu ALDE'an egotea, ez ain ongi ALDIan ibiltzea, len oaterazi dugunez, gure zentzuek lenengo asmoa nolabait ikutu ta ikusten dutelako, tan bigatena ikusteko ta ikutzeko gai ez diralako; nork ukatu, alarik ere, ALDI'an barna bizi guzia eten gabe ari dala?. Bakoitzaren bizia jayotzean ALDI'an sartzen dala oso argi oartzen da iltzeari irteteko; ta orixe gertatzen zayo bizi guziari ere. Alakotz, ALDI bizia baño lenagokoa da, zalantzik gabe - Ludi ontako biziari buruz ari gera, jakiña, mintzatzen - baño ALDIA amaituko al da emengo bizia itzali ondoren?; ata erantzun egokia ez duen galdera; agian bai ta orduan ALDIA bizia izateko edo sortua dala uste dezakegu ta beste ainbeste ALDIA ere. Ta ALDEa ALDIan izateko sortua izan dala ustea bidezkoa da; ta otela izanik ALDIa dugu lenengoa izatea; nola ?, eziña edo zaigu nola ori atematea, apika betikotasunaren zati bat baño besterik ez edo dala.

Eta bizia bera bezela, egitan, gizonarentzat ezkutuki aundia bezela begiratu edo bear dugu, sakon eta gelga i dagoen ezkutukia; ta adimenak sakontasun ortan sartzeko almenik edo ez du. Oregatik, ALDE ta ALDI asmoen zentzuna emen azaldu dugun neu ian ulertu edo dezakegu bakatik.

URESTARAZU'TAR AÑDOÑI